

har tillagt større Vægt, end det fortjener. Udviklingen af Folkehøjskolen er, som jeg før bemærkede, noget Giendommeligt for Danmark, og jeg tror, det er rigtigt, at det for en endnu vistnok længere Tid overlades til de private Kræfter at føre den igjennem. Hvor der findes Mænd, der kunne bære den Tanke, der har fundet sit Udtryk under Navn af Folkehøjskolen i Sorø, tror jeg, det vil være Statens Formaal at træde til og støtte dem, ligesom den hidtidige Udvikling af Folkehøjskolen ogsaa er støttet af Staten, uden at der derved er paalaagt dem nogen Tvang. Kan denne Udvikling fremhjælpes, er dette den naturlige Vej; men jeg tror, det endnu er altfor foregribende for Fremtiden at tænke paa eller diskutere en Statsanstalt af denne Bestaafenhed.

Sagb: Jeg skal kun ganske kort fremdrage enkelte af de i Dag faldne Ytringer for at paapege, at der paa begge Sider af denne Sæl findes ikke saa lidet Overensstemmelse, og at det meget mere er det fæste Syn, man har paa hinanden indbyrdes; end selve Sagen, der lægger Hindringer i Veien for, at vi kunne komme til Enighed. — Den næst foregaaende Tale, det ærede Medlem for Maribo Amts 2den Valgfreds (Lund), fremhævede, at Skolens Formaal var Personlighedens Udvikling, og at Midlet dertil var Kundskab. Jeg tror dog dertil at turde bemærke, at Kundskaber ikke er det eneste Middel, ja ikke en Gang det vigtigste Middel. Man har jo ofte set Mænd med gode Kundskaber, ja endogsaa med meget fremragende Kundskaber, der udfylde en forholdsvis ringe Plads i Livet, ja endog nyde meget lidet Agtelse og Anseelse i deres Virkefæds, fordi de mangle en anden vigtig personlig Egenskab, nemlig Karakter; Karakterens Udvikling er efter min Mening et endnu langt væsentligere Moment i Personlighedens Udvikling, end selve Kundskabernes Tilgængelse. Men selv det er ikke det Væsentligste. Det, der er det Væsentligste, er Hjertet og Hjertelivets Udvikling, og det tror jeg ganske vist, navnlig for den modsatte Side af Salen og da navnlig igjen for de Herrer Venner af Højskolen, er bestemmende for det Syn, de have paa Undervisningens Hovedopgave; men det er et Syn, de efter min Anskuelse se dem altfor meget blinde paa. Jeg erkjender, at dette er Hovedopgaven, men de to andre Opgaver maa ved Siden deraf heller ikke forsømmes. Saa vel Oldtidens som Nutidens største Tænkere have været enige derom, ogsaa Pichte har udtalt, at Hjertets Forædling er Veien til den sande Visdom, og at al Visdom vilde Duet været luffet for, naar ikke Hjertet var aabent for Modtagelsen af den. Det er Noget, vi i vort Skolevæsen, i vor Undervisning og hele vor Opdragelse i tidligere Tider alt for lidt have haft Duet fæstet paa, at Hjertelivets Udvikling paa den rette Maade skal være det sande Grund-

lag for Opdragelsen. Dette have Højskolerne fattet, men ofte paa en saa ensidig Maade, at de lidt efter min Anskuelse ere gaaede feil i Byen. Men da det nu er min Overbevisning, at dette maa være Hovedformaalet for Personlighedens Udvikling, er jeg enig med dem, der holde paa, at Familielivets Indflydelse og Forældrenes Indflydelse ikke maa standses, og at der ikke maa lægges Hindringer i Veien for den. Lige som det vilde være yderst vanskeligt for den dygtigste Skole, for den mest udmærkede Lærer at øve Indflydelse paa Børnens Hjertedannelse, som derimod saare let, ja ubemærket kan øves paa dem fra Moderens, Forældrenes Side, saaledes kan en Undervisning kun rigtigt naae sit Formaal, naar Hjemmets, Forældrenes Indvirkning i den Retning gaar Haand i Haand med Skolens Indvirkning. Børnene maa fra Hjemmet medbringe Trængsel til at tilegne sig den Kundskab, som de skulle søge i Skolen; gjøre de ikke det, vil det i Reglen være et lidet frugtbart Arbejde, som Lærerne paatage sig. Af den Grund har jeg meget vanskeligt ved at gaa med til Skoletvangen. Skoletvangen griber ind i dette det vigtigste af alle Hensyn, men den griber ogsaa forstyrrende ind i det andet, at Forældrene ved Siden af deres store Pligter lige over for Børnene ogsaa have store Rettigheder og deriblandt ogsaa den at kunne tage Børnens Arbejde til Hjælp til den daglige Gjerning, hvad der navnlig i Fattigmands Hus kan være i høj Grad ønskeligt og nødvendigt. Under denne Virksomhed er det, at Karakterens Udvikling i allehøjeste Grad fremhjælpes i den tidlige Alder hos Børnet; thi man maa erindre, at Karakterens Udvikling egentlig maa foregaa i Livets Udvikling, i Livets Kamp, den kan ikke læres udenad, hverken i Skolen eller noget andet Sted, hvor den ikke faar Leilighed til at uddanne sig. Skolen kan vel aabne Duet for denne Udvikling, henlede Opmærksomheden paa den og til en vis Grad ogsaa udvikle Karakteren, men langt fra med saa rige Midler, som det kan ske indenfor Familielivet eller under de Forretninger, som dette kan drage Børnene ind i. Af den Grund har jeg meget ondt ved at gaa med til Skoletvangen. Paa den anden Side maa jeg jo erkjende, at Staten har en Forpligtelse, som allerede i Grundloven er fastslaaet, til at værne om, at den opvoksende Slægt faar den tilstrækkelige Undervisning, og Forpligtelsen og Rettigheden kan ikke adskilles. Skal Staten have denne Forpligtelse, maa den ogsaa have tilsvarende Rettigheder, hvorved det bliver muligt for den at værne om Undervisningen, og det kan kun ske gennem den offentlige Skole og ved et Tilsyn med den fra Statens Side. Jeg kan derfor ikke forstaa, hvorledes de Herrer, som ere enige i Statens Forpligtelse, ja, endog i særdeles høj Grad paapege denne Forpligtelse, ikke kunne erkjende, at, naar Forpligtelsen er tilstede, saa maa